

ФИЛИП Г. СТОЈАНОВИЋ*

Центар за истраживање јавних политика
Београд

НЕВЕНА Р. ШЕКАРИЋ

Институт за међународну политику и
привреду
Београд

УДК 351.74/.76(497.11)

Прегледни рад

Примљен: 16.01.2019

Одобрен: 22.02.2019

Страна: 615-634

УЛОГА ПОЛИЦИЈЕ У СУЗБИЈАЊУ ПРОБЛЕМА ЛАКОГ И МАЛОКАЛИБАРСКОГ ОРУЖЈА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ И НА ЗАПАДНОМ БАЛКАНУ

Сажетак: Проблем распрострањености лаког и малокалибарског оружја на простору Западног Балкана представља ендемску карактеристику ових простора. С обзиром на свој прекогранични карактер, знатне импликације по регионалну, националну и људску безбедност и повезаност са другим облицима криминалног деловања, овај безбедносни проблем захтева заједничко и координирано деловање најзначајнијих провајдера безбедности. Како полиција представља најзначајнијег носиоца унутрашње безбедности једне земље, то је њена улога у спречавању и сузбијању проблема ватреног оружја незаменљива. Полазећи од системског приступа, у раду је акценат стављен на модификовани комбиновани модел полицијске сарадње на примеру скорашње иницијативе скопчане са проблематиком распрострањености илегалног лаког и малокалибарског оружја и муниције – Мапе пута, као свеобухватне платформе којом се има за циљ заједничка акција на стратешком, политичком и оперативном нивоу зарад постизања одрживог решења за илегално поседовање ватреног оружја. Како је мултилатерална сарадња вишеслојна и комплексна, налази овог рада указују да се понуђени модели полицијске сарадње у литератури ретко када могу пронаћи у изворном облику у пракси, тако да се они чешће преклапају и комбинују.

Кључне речи: полиција, системски приступ, малокалибарско и лако наоружање, међународна полицијска сарадња, Мапа пута, Република Србија, Западни Балкан

Увод

Чињеница је да се данас многе земље суочавају са бројним безбедносним ризицима, изазовима и претњама који, неретко, превазилазе границе националних држава и захтевају заједнички и координирани наступ у одговору на њих. Полиција, као државни орган који је задужен за одржавање јавног реда и мира, најрелевантнији је актер у случајевима када је унутрашња безбедност

* stojanovicgf@gmail.com

једне земље угрожена. Осим тога, сви они угрожавајући фактори који имају прекогранични карактер, захтевају сарадњу полицијских апарата на регионалном и међународном нивоу. У том смислу, можда најадекватнији начин за анализу полицијског деловања у контексту савремених безбедносних претњи, било на унутрашњем, било на међународном плану, представља тзв. системски приступ. Наиме, анализа рада полиције кроз призму системског приступа подразумева заједнички поглед на безбедносне изазове, ризике и претње региона, преточен у мултилатералне правне и институционалне механизме међународне, односно регионалне полицијске сарадње. У зависности од природе претњи, сложености билатералних односа, уз ефективну употребу ресурса и прилагођавање одговарајуће организационе структуре томе, полиција, као систем елемената који међусобно интерагују, настоји да одговори на мењајуће услове окружења у ком функционише.

Поред бројних безбедносних претњи које су карактеристичне за балкански простор (и самим тим и Републику Србију), чини се да проблем лаког и малокалибарског оружја временом не губи на свом значају. Наиме, бројна искуства показала су да неодговорно руковање, непрофесионално опхођење према оружју или, једноставно, одливање лаког и малокалибарског оружја из неадекватно обезбеђених складишта, углавном проузрокује негативне последице по појединца, заједницу или регион. Оглушавање о проблеме у вези са ватреним оружјем у Србији и остатку региона изгледа да је достигло максимум безбедности. Недовољно снажно реаговање провајдера безбедности подстиче и повећава шансе за вршење других, сложенијих, безбедносних померања уз употребу овог оружја – вршење терористичких акта, недозвољени извоз у земље конфликта, коришћење оружја за тешка кривична дела и сл. Оваква динамика, уз недвосмислено опредељење региона да постане део Европске уније, условило је креирање *Мана пута: одрживо решење за илегално поседовање, злоупотребу и кријумчарење лаког и малокалибарског оружја на Западном Балкану до 2024. године* (енг. *Roadmap for a sustainable solution to the illegal possession, misuse and trafficking of Small Arms and Light Weapons (SALW) and their ammunition in the Western Balkans by 2024*; у даљем тексту: *Мана пута*), чијом би се имплементацијом остварили одређени безбедносни стандарди и умањиле вероватноће избијања ризика скопчаних са распрострањеношћу и злоупотребом ватреног оружја. Осим тога, управо се кроз имплементацију овог прекограничног механизма сарадње у решавању проблема распрострањености оружја може приказати добар пример развијања и унапређења полицијске сарадње на Западном Балкану.

Остваривањем планираних активности у оквиру *Мана пута* биће могуће спровести ефикасан мониторинг успешности сарадње у одговору на заједничке претње, али и идентификовати динамику полицијске сарадње, како на билатералном, тако и на регионалном нивоу. Регионална полицијска сарадња у оквиру пројеката *Мана пута* представља један од амбициознијих планова на пољу регулисања проблема распрострањености и злоупотребе малокалибарског и лаког оружја. Посматрано из перспективе системског приступа, овај вид прекограничне полицијске сарадње управо представља заједнички одговор поли-

ција земаља Западног Балкана на једну кулминативну безбедносну претњу, узимајући у обзир све елементе различитих модела полицијске сарадње, о чему ће више речи бити у наредном делу текста.

У раду је најпре представљен појам полиције, њен историјски развој у Републици Србији и нормативни оквир унутар кога овај државни орган заснива свој рад. Потом је истакнут теоријско-методолошки оквир у изучавању међународне полицијске сарадње са акцентом на системском приступу који ће представљати главно тежиште у анализи деловања полиције на конкретном безбедносном проблему – распрострањености лаког и малокалибарског оружја на Западном Балкану. Након тога, дат је кратак преглед најзначајнијих механизма које полиција упошљава у свом одговору на поменути безбедносну претњу уз апострофирање значаја једног од њих – *Mane nyma*. Анализа *Mane nyma*, примена системског приступа у раду полиције на примеру *Mane nyma* и идентификација индикатора успешности рада полиције у сузбијању илегалне распрострањености лаког и малокалибарског оружја са конкретним бројчаним показатељима централни су део рада. На крају самог рада следе закључна разматрања.

Појам полиције

У постојећој литератури постоји мноштво радова који на различите начине анализирају и синтетишу сазнања о појму полиције. Једна група аутора слаже се да појам полиције несумњиво потиче од (ново)латинске речи *politea* што у најширем смислу означава орган државне извршне власти задужен за одржавање реда (Николић, 2016: 56). Неки га доводе у везу и са античким периодом и речи *politia* чије се значење везује за *polis* – град - државу (Угелвик, 2018: 6). За Будимира Бабовића, делатност данашњег рада полиције у суштини одражава те основне облике организовања, који су били карактеристични пре свега за стари Рим (1997: 12). Средњевековно ослањање на силу као средство којим се усмеравало и усклађивало понашање припадника заједнице представља једну заједничку карактеристику која је подједнако била заступљена и у Кини и у Грчкој и у Риму (Кековић и Димитријевић, 2017: 162).

Зачеци, пак, институционализованијег деловања овог апарата, наслањају се на репресију и санкционисање одређених друштвених форми понашања. Првобитне цивилизацијске нормe нису познавале људске слободе у данашњој мери те су се властодршци неретко ослањали на силу како би одржали или власт или поредак. За Никача, озбиљнији институционални искорак у настанку и развоју полиције везује се за класно друштво, односно појаву државних органа који учествују у доношењу правних норми: „Претече класичне организације полиције постоје у водећим земљама..., као што су Енглеска и Француска које су имале добро опремљене јединице за дубинску заштиту државне територије, обезбеђење јавних путева и одржање јавног реда и мира“ (2008: 81). Мартин ван Кревелд, пак, дискусију око институционалног утврђивања полиције окреће у другом смеру. Још се 1450. године можда први пут појављује

термин *униформисани државни орган*, који није означавао војску, већ супротно – организацију чији је циљ одржање јавног реда. Од средине средњег века, како примећује Кревелд „...градови су имали на располагању широк распон нижих државних службеника попут фењерџија, ноћне страже, пијачних и кланичних контролора, стражарских дружина и затворских чувара – укратко, запослених чији је посао покривао сваки аспект општинске управе на нижим нивоима“ (2012: 164). Све до XVIII века, доминантни униформисани систем у заједницама била је добро наоружана војска. Како би се избегло ангажовање војника у наметању јавног реда, било је потребно формирати једну, такође униформисану и јаку организацију. Тада, након 1700. године, задатак одржања јавног реда и мира прелази у надлежност лаке коњице (*Ибид*).

Укратко, стварање државног органа реда представља тежњу друштва, али и властодржаца да обезбеде ред, мир, безбедност и заштиту грађанима. Може се рећи да је настанак полиције уско повезан са настанком и развојем државе, посебно ако полицију посматрамо у њеном функционалном, а не пуком организационом облику (Zekavica, 2018: 2). Полиција данас представља орган извршне власти који има ексклузивну надлежност у очувању јавног поретка, сузбијању и спречавању појавних облика криминалитета и вршењу других послова уз могућност примене средстава принуде и/или силе. Ипак, полицијски систем много је више од репресивног апарата – он носи одлике специфичне организационе форме и хијерархије и поседује извесну ролу у друштвеним односима. Те одлике разликују се у зависности од приступа и улози коју полиција има у савременом друштву.¹

Правни оквир рада полиције у Републици Србији

Независно од степена хијерархије и приступа у раду полиције у савременом друштву, основни предуслови њеног рада свакако јесу национална и међународна легислатива. Развој полиције у Србији кроз нешто више од два века пратило је континуирано усвајање низа правних докумената који су на различите начине уобличавали и конкретизовали рад овог органа. Од 1804. године до данас, законодавно изграђивање овог државног органа може се поделити у неколико фаза: период Првог српског устанка, период вазалне Србије, период независне Србије, период Краљевине СХС односно Југославије, период од почетка рада 1941. године до краја деведесетих година XX века, период након Устава Републике Србије из 1990. године (Богдановић, 2002: 10). На послетку, може се додати период након петооктобарских промена, који ће највише бити у фокусу овог рада. Ова епоха у новијој историји полиције има

¹ Тако, на пример, поштовање људских права и слобода услед заштите унутрашњег поретка одлика је *либералног становишта* рада полиције. За *конзервативни приступ* својствено је очување политичког ауторитета и наглашеност полиције као органа принуде. Рад полиције који је у колизији са прокламованим слободама грађана, заснован искључиво на репресији и очувању интереса политичких елита најприближнији је *радикалном гледишту* (Кековић и Димитријевић, 2017: 161).

извесне специфичности у друштвено-политичком контексту. Наиме, у том периоду, тадашња држава излазила је из изолационизма, отварајући се ка споља. Тежња постконфликтног друштва ка интеграцији у унију развијених држава имала је јасно одређене задатке у контексту реформе полиције и владавине права, од којих се неки и данас реализују.

Први такав задатак уследио је приликом испуњавања услова за чланство Србије (Државне заједнице Србије и Црне Горе) у Савет Европе 2003. године и односио се на уређење надзора над сектором безбедности и усвајање реформског закона о полицији којим би се јасно и прецизно дефинисала овлашћења и надлежности полицијских службеника. Она су, наиме, морала бити усклађена са Европским кодексом полицијске етике. Две године касније, усвојен је Закон о полицији (Службени гласник РС, бр. 101/2005) који је садржински испуњавао критеријуме из ратификованих међународних извора права – Европске конвенције о људским правима, Декларације о полицији и сл. (Николић, 2016).² Додуше, најзначајнији корак у процесу реформе сектора безбедности било је издвајање Ресора државне безбедности из МУП-а, доношењем Закона о БИА (Службени гласник РС, бр. 42/2002).³

Као што је претходно поменуто, основни предуслов функционисања система јавне безбедности представља уређен нормативни систем. Када је реч о полицији, основни и најважнији унутрашњи правни извор који регулише послове, надлежности и овлашћења представља Закон о полицији (*Службени гласник РС*, бр. 6/2016 и 24/2018). У Закону, у члану 1, јасно је наведено да су садржајем овог правног акта, између осталог, уређени „... унутрашњи послови, организација и надлежност Министарства унутрашњих послова, полицијски послови, организација и надлежност полиције, као и друга питања од значаја за рад полиције и МУП-а“. Враћајући се на предмет истраживања у фокусу овог рада – регионалну сарадњу полиције, у глави III Закона дефинишу се сви облици сарадње МУП-а и полиције. Конкретно, у чл. 19 Закона наводи се да „МУП остварује међународну сарадњу на нивоу министара и представника министарстава, са надлежним иностраним органима, међународним и другим организацијама, у складу са законом“. Такође се регулише и оперативна полицијска сарадња, која служи као основа за покретање било ког нивоа полицијске сарадње. Сарадњу са другим, иностраним, полицијским службама, МУП остварује на основу потврђених и закључених међународних уговора о полицијској сарадњи уз поштовање принципа узајамности и на основу чланства у међународним полицијским организацијама. Уколико се сарадња полиције

² Ипак, важно је напоменути да је пре доношења новог закона 2016. године полиција функционисала по оном из 2005. године који је у формалном смислу представљао први реформски закон. Међутим, већ 2018. године долази до измена и допуна „новог“ закона из 2016. године. Иако је процес усаглашавања са правним тековинама ЕУ у току, а процес реформе полиције се спроводи још од 2000-их, напретка у погледу деполитизације и транспарентности још увек нема.

³ Закон о БИА претрпео је неколико измена имајући у виду да је садржао два противуставна члана која су одлуком Уставног суда измењена. Ипак, до данас, овај Закон није претрпео суштинске измене које би довеле до ефикасније контроле над обавештајним делом сектора безбедности.

посматра у Гриновим терминима (Green, 2006)⁴, може се рећи да у оквиру билатералне, регионалне или глобалне сарадње, МУП размењује податке и обавештења, предузима мере против тероризма, организованог криминала, илегалних миграција и других облика међународног криминала и нарушавања безбедности границе, успоставља заједничка радна тела, упућује на обуку и образовање припаднике Министарства у иностранство, спроводи обуку у земљи за потребе полиције стране државе или међународне организације, у сарадњи са полицијама других држава, односно међународним организацијама (чл. 19 Закона о полицији, *Службени гласник РС*, бр. 6/2016 и 24/2018).

Како би се супротставили заједничким безбедносним изазовима, ризицима и претњама, државе су принуђене да већу пажњу посвете изналажењу одрживих решења и одговора. Када се говори о Западном Балкану, не може се рећи да су претње попут организованог криминала, трговине људима, оружјем и наркотицима, тероризам, илегалне имиграције и сајбер изазови географски ограничени и усмерени само на један ентитет. Напротив, измењени облици и форме данашњих претњи могу се сузбити само организованим типовима сарадње националних полиција оних држава кроз које се претње и простиру (Мијалковић, 2003), што представља још једну потврду о неопходности међународне полицијске сарадње поводом конкретних безбедносних претњи којој је, између осталог, посвећена и полиција Републике Србије.

Аналитички оквир за изучавање међународне полицијске сарадње на примеру одговора на лако и малокалибарско оружје

Теорије сарадње између одређених ентитета имају функционалистичку позадину; главна теза ових теорија тиче се успостављања сарадње између субјеката у одређеној области са циљем налажења решења за конкретан проблем.⁵ Пројектовано на предмет овог рада, полицијски апарати држава Западног Балкана (субјекти) удружују се поводом спречавања и сузбијања проблема лаког и малокалибарског оружја и муниције (енг. *Small Arms and Light Weapons – SALW*) (конкретан проблем) зарад јачања безбедности сопствених држава и друштва (конкретна област). Међутим, ове теорије нуде један шири, општији поглед на проблематику која је у фокусу овог рада (тзв. макро теорије). Нешто спецификованија теорија која пружа алате за анализу понашања модерних полицијских институција у условима све веће глобализације јесте тзв. бирократска теорија међународне полицијске сарадње (Deflem, 2000: 2004) која има своје упориште у Веберовим промишљањима о бирократизацији државног апарата. Наиме, полицијске бирократије постижу институционалну аутономију у извесном тренутку на темељима сврсисходне рационалне логике у циљу

⁴ О Гриновом промишљању најефикаснијих модела полицијске сарадње биће више речи у наредном делу текста.

⁵ Детаљније о овоме видети у: Милићевић-Пророковић, Јелена (2014): „Либерални институционализам“ у: Милан Липовац, Драган Живојиновић (уред.). *Међународна безбедност-теоријски приступи*, 179-196.

упошљавања најефикаснијих средстава како би се реализовали одређени циљеви базирани на професионалном систему знања (Deflem, 2006: 242). Теорија не негира претпостављеност државе и њене контроле, али полази од претпоставки да понашање полицијских агенција није у потпуности детерминисано у контексту њене повезаности са политичким врхом држава. Уместо тога, оне (полиције, прим. аут.) обликоване су организационим трансформацијама које подразумевају општи процес рационализације који утиче на бирократску активност организације (*Ибид.*). Дајући историјско-компаративни контекст развоју овог бирократског апарата, ова теорија објашњава одлучујућу улогу знатних друштвених промена на мењајућу организацију полиције и њено повезивање са другим актерима у условима мењајућег безбедносног амбијента.⁶ Међутим, како би се у потпуности разумело не само екстерно, већ и интерно окружење полицијског система, у наставку ће бити понуђен спецификованији приступ у изучавању полицијског деловања и сарадње у одређеном окружењу, у одговору на конкретан безбедносни проблем – системски приступ.⁷

Према Алибабићу, *системски приступ* представља методолошки оквир који ставља акценат на анализу односа у систему и на анализу односа система са окружењем, након чега следи утврђивање алтернативних стратегија за реализовање циљева система (2002). Имајући у виду да су сви системи сачињени од мањих целина (подсистема), интерактивност делова система међусобно или са окружењем круцијални су у разумевању структуре и функције система. У литератури се наводи неколико основних карактеристика системског приступа: хијерархичност целине над елементима; утицај интерактивности елемената система на функционисање целине; проучавање појава и процеса у систему са становишта различитих научних дисциплина (Кековић и Димитријевић, 2017). Наиме, системски приступ пружа могућност праћења и анализе најразличитијих променљивих које утичу на систем безбедности. Речју, системски приступ пружа могућност да се на основу анализе интеракције система са подсистемима или са окружењем омогући креирање стратешких оквира за ефикасно деловање система (безбедности).

Како би се подробније илустровала функционалност системског приступа, биће приказана његова примена у функционисању полиције као (под)система безбедности. Као засебан систем, полиција је носилац унутрашње безбедности, сервис грађана и провајдер опште, личне и имовинске сигурности и безбедности грађана, следећи унутрашње и међународно законодавство. Њена структура, организација и хијерархија јасно указују да се ради о

⁶ Детаљније о овоме видети у: Deflem, Mathieu (2006): Global rule of law or global rule of law enforcement? International police cooperation and counterterrorism, *The annals of the American academy of political and social science*, 603(1), 240-251.

⁷ Системски приступ као методолошки прилаз научном истраживању алат је опште теорије система, оригинално настале унутар поља биолошких наука средином XX века. Кључни концепти ове теорије јесу теорија скупова, теорија информација и одлучивања, теорија управљања, теорија организације и теорија учења и адаптације (Bertalanffy, 1969). Како то наводи Буртон (*Burton*), системска теорија омогућава организовање емпиријских чињеница у јединствен и свеобухватан оквирни систем (2010: 5).

једном уређеном систему.⁸ Ипак, полиција као систем није изолована. Као подсистем, она корелира са другим елементима већег система – системом националне безбедности. Као део ширег система безбедности, државе и друштва (Кековић и Димитријевић, 2017: 163) интеракција полицијског система са окружењем посебно долази до изражаја кроз регионалну, односно међународну полицијску сарадњу. Како то наводе неки аутори, у контексту савремених и међусобно испреплетаних безбедносних претњи, безбедносни провајдери померили су своје тежиште рада са „хијерархијског приступа на морфологију умрежавања“ (Gerspacher & Dupont, 2007: 347). Овде још једном до изражаја долази адаптивност система полиције на мењајуће и усложњено непосредно окружење са резултатом у виду регионалне, односно међународне сарадње.

У постхладноратовској литератури могу се пронаћи различити облици и модели полицијске сарадње – од Андерсоновог централизованог и децентрализованог модела (Anderson, 1989), преко Бигоовог хоризонталног модела полицијске сарадње (Bigo, 1996), па све до Бејлеја (Bailey, 2001, 2005) који реформи полиције у иностраним државама поклања велику пажњу сматрајући тај процес значајним алатом који директно доприноси развоју и демократизацији друштва.⁹ Усложњавањем безбедносних претњи и специфичности полицијске сарадње, у литератури је развијен и комбиновани модел у који су инкорпорирани и вертикални и хоризонтални модел, али и централизована и децентрализована полицијска сарадња (Block, 2007: 6). Хоризонтални, вертикални и комбиновани модел полицијске сарадње биће конкретизовани у наредним деловима рада на одговору полиције Републике Србије на конкретну безбедносну претњу – распрострањеност и злоупотребу лаког и малокалибарског оружја.

О проблему лаког и малокалибарског ватреног оружја на Западном Балкану

Иако развој технологије и тзв. 4.0 револуција пружају неограничене могућности за комплетну трансформацију ратовања и наоружања, већина данашњих сукоба и даље се води унутар држава, између различитих, најчешће недржавних и паравојних актера. У тим сукобима најкоришћеније средство борбе јесте лако и малокалибарско оружје.¹⁰ Нагомилане количине илегалног

⁸ Организациона структура МУП-а РС и Дирекције полиције доступна је на следећој интернет адреси: http://www.mup.gov.rs/wps/wcm/connect/a3275f78-d600-45c1-9c2a-3436ae3bbe1e/2016-05-12-organizaciona+shema+velika_ispravka+1.pdf?MOD=AJPERES&CVID=liAb9Bd.

⁹ Можда најзначајније теоријско упориште у вези са деловањем државе на проблем SALW-а у постконфликтним друштвима представља концепт тзв. изградње државних капацитета (енг. *state capacity building*). Наиме, контролом над овим безбедносним проблемом настоји се ојачати монопол државе над легитимном употребом силе на рачун других, недржавних актера, кроз увођење демократског управљања безбедношћу (Tholenes, 2017: 3).

¹⁰ Појам SALW јесте најкоришћенији термин у међународној легислативи која се тиче политика контроле оружја. У националном законодавству, овај појам се преводи и као стрелачко и лако оружје под којим се сматра свако ручно преносиво смртоносно оружје које избацује, лансира,

оружја у рукама цивила недвосмислено представљају један од озбиљних безбедносних проблема – како за локалну заједницу, тако и за националну и регионалну безбедност. О томе сведоче бројна болна искуства, разне међународне иницијативе, односно, напори да се ова проблематика нормативно регулише. Као и у већини држава региона, проблематика илегалног поседовања и кријумчарења ватреног оружја интензивирана је деведесетих година XX века. Због ратног амбијента и окружења, оружје је постало лако доступно и неконтролисано. Услед осећаја страха и неповерења у сектор безбедности, велики број грађана је на легалан или нелегалан начин набављао оружје ради личне заштите.

Према последњим проценама, у свету је до краја 2017. године постојало око 857 милиона комада ватреног оружја у рукама цивила (Karp, 2018: 3). Било каква илегална активност у вези са оружјем директно доприноси негативним последицама, било у мирнодопским, било у конфликтним срединама. Штавише, акумулација огромних и неконтролисаних количина ватреног оружја може имати дестабилишуће ефекте за целе регионе. Простору Западног Балкана то, изгледа, представља ендемску карактеристику. Наиме, након окончања сукоба у СФРЈ, највеће количине оружја су нестале из необезбеђених складишта, приличан број је донет у домаћинства након рата, а немали број је завршио у криминалним организацијама које су тада биле у успону. Тако је велика распрострањеност (око 3,5 милиона илегалног ватреног оружја у региону) постала једна од карактеристика небезбедности Западног Балкана која скоро тридесет година остаје недовољно контролисана.

Нормативни оквир у супротстављању проблему лаког и малокалибарског оружја у Републици Србији

У претходним деловима рада већ је поменуто да су, независно од степена хијерархије и приступа у раду полиције у савременом друштву, основни предуслови њеног рада национална и међународна легислатива. У том смислу, у одговору на проблем распрострањености и злоупотребе ватреног оружја, полиција Републике Србије наслања своје активности на бројне националне законе и међународне документе. Као најзначајнији међународни и национални акти у домену супротстављања овом проблему, издвајају се:

- Кодекс понашања Европске уније при извозу оружја (1998);
- Протокол УН-а против илегалне производње и трафикинга ватреним оружјем, његовим деловима и муницијом (2001);

дизајнирано је да избацује или лансира, или се може преправити да избацује или лансира пројектиле, под притиском експлозива, осим старог оружја. У ширем смислу, стрељачко оружје је намењено за личну употребу и обухвата, између осталог, пиштоље, револвере, пушке, аутомате и лаке митраљезе. Лако оружје представља оно које, по правилу, користе тимови од 2-3 особе, а обухвата, између осталог, тешке митраљезе, ручне ракетне бацаче, против-авионске системе и минобацаче калибра до 100 mm (Стратегија контроле стрељачког и лаког оружја у РС за период 2010-2015. године, *Службени гласник РС*, бр. 36/2010).

- Акциони програм УН-а за спречавање, сузбијање и искорењивање илегалне трговине SALW-ом у свим аспектима (2001);
- Документ ОЕБС-а о стрелачком и лако оружју (2000);
- Међународни инструмент који омогућује државама да идентификују и прате SALW на правовремен и поуздан начин (2005);
- Закон о полицији (*Службени гласник РС*, бр. 6/2016 и 24/2018);
- Закон о оружју и муницији (*Службени гласник РС*, бр. 20/2015);
- Кривични законик (*Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016);
- Закон о потврђивању уговора о трговини наоружањем; (*Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 14/2014);
- Стратегија контроле лаког и стрелачког оружја у Републици Србији 2010-2015 (*Службени гласник РС*, бр. 36/2010).

Међутим, пуко усвајање закона и недовољна имплементација не могу допринети ефикасном одговору на одређену безбедносну претњу. Са друге стране, већина законских решења има репресивни карактер, док се превенцији најчешће посвећује пажња кроз конвенције, билатералне уговоре, изјаве и друге форме. Тако се, на пример, ни после измена и допуна и поштравања Закона о оружју и муницији (*Службени гласник РС*, бр. 20/2015) не показују очекивани резултати, док нова стратегија, чији би фокус била контрола лаког и стрелачког оружја, још увек није усвојена.¹¹ Овакав ограничавајући нормативни моменат покушава се превазићи укључивањем посредника (у овом случају Европске комисије и УН) у процес заговарања у изналажењу одрживог решења за заједнички безбедносни проблем. Наравно, тај напор материјализован је кроз Берлински процес и процес приступања држава Западног Балкана Европској унији, што има извесне посебности – наднационални ауторитет, прелазна мерила, рокове и циљеве на којима је потребно заједнички радити. Тако је у јулу месецу 2018. године усвојен документ у форми заједничке изјаве (енг. *Joint statement*) - *Мапа пута: одрживо решење за илегално поседовање, злоупотребу и кријумчарење лаког и малокалибарског оружја на Западном Балкану до 2024. године.*¹²

Препознајући транзиционе намере постконфликтних друштава и заговарајући процесе реформи, сарадње и демократизације, међународни актери иницирали су активности које би подстакле подизање свести о потреби решавања проблема ватреног оружја у региону Западног Балкана. То је учињено дефинисањем низа конкретних мера које би до 2024. године требало заједничким снагама реализовати с циљем креирања одрживог решења. У оваквом процесу регионалне секуритизације ватреног оружја, главни протагонисти јесу

¹¹ Процес усвајања нове Стратегије одложен је до краја 2018. године, иако је рок, према Акционом плану за Поглавље 24, већ прошао. Основни разлог оваквом стању ствари јесте усвајање Мапе пута, како би се већина ствари из овог документа инкорпорирала у нову Стратегију и тиме избегле евентуалне измене и поновно ревидирање. Ипак, за разлику од претходне, када је Акциони план донет са три године закашњења, током израда нацрта нове Стратегије урађен је и нови Акциони план.

¹² *Мапа пута* доступна је у онлајн верзији на енглеском језику на следећој интернет адреси: <http://wb-csf.eu/wp-content/uploads/2018/07/Roadmap.pdf>

носиоци највиших политичких функција у региону који су једногласно усвојили овај важан документ. Као кључни актери у оперативном спровођењу већине планираних активности препознате су полиције држава региона од чије заједничке сарадње и ефикасности умногоме зависи безбедност Западног Балкана.

О иницијативи Мапа пута

На самиту лидера земаља Западног Балкана и ЕУ одржаном у Лондону у јулу 2018. године, једногласно је усвојен документ *Мапа пута: одрживо решење за илегално поседовање, злоупотребу и кријумчарење лаког и малокалибарског оружја на Западном Балкану до 2024. године*. Имајући у виду негативне ефекте и домете нагомиланих количина ватреног оружја и огромне могућности његове злоупотребе, оваква одлука могла би да има врло позитивне импликације на јачање регионалне, националне и људске безбедности на Западном Балкану. Са друге стране, овај документ доприноси регионалном повезивању полиција Западног Балкана како би заједничким напорима одговориле на претњу која скоро подједнако угрожава сваку од држава региона. Замишљена као свеобухватна платформа за заједничку акцију на стратешком, политичком и оперативном нивоу, *Мапа пута* представља водич доносиоцима одлука и главним актерима у постизању одрживог решења за проблем илегалног поседовања ватреног оружја и муниције у региону.

Како је већ поменуто, поред бројних међународних конвенција и споразума које је Република Србија ратификовала кроз процес приступања Европској унији, Србија је усвојила и низ обавеза које се односе на контролу распрострањености ватреног оружја. Колико је ово заиста значајно и за Европску унију говори чињеница да су 2017. године, лидери Западног Балкана и ЕУ у оквиру Берлинског процеса изашли са декларацијом, издатом после Самита у Трсту (енг. *Trieste Western Balkans Summit 2017*), којом подржавају унапређење борбе против трговине стрељачким и лаким наоружањем кроз бољу физичку заштиту складишта залиха ватреног оружја и подстицање добровољне предаје оружја. Ово је, донекле, представљао иницијални наговештај једног озбиљнијег регионалног приступа у одговору на распрострањеност и злоупотребу ватреног оружја.

Креатори *Мане пута* препознали су распрострањеност ватреног оружја као озбиљан безбедносни проблем и кроз седам специфичних циљева дефинисали активности чијим би се остваривањем до 2024. године директно допринело бољој контроли и смањивању нагомиланих вишкова наоружања и муниције на Западном Балкану. Једногласно усвајање *Мане пута* показује се као важан корак ка осигуравању мира и стабилности у региону и јачања безбедности грађана. Такође, инкорпорирање циљева *Мане пута* у нову Стратегију контроле лаког и стрељачког оружја Републике Србије требало би да допринесе њеној примени у Србији. Ипак, не треба сметнути с ума да проблем распрострањености ватреног оружја није само питање традиције или фолклора и наслеђа ратних сукоба на балканском простору, већ и последица недовољног поверења грађана у институције сектора безбедности. Да би се циљеви *Мане пута* реа-

лизовали до 2024. године, важно је радити на повећању поверења и транспарентности рада институција сектора безбедности и испуњавању обавеза из Поглавља 23 и 24 у процесу приступања Европској унији (Ђорђевић и Стојановић, 2018).

Примена системског приступа у функционисању полиције на примеру Мана пута

Имајући у виду фокус овог рада – регионалну полицијску сарадњу у сузбијању распрострањености и злоупотребе малокалибарског оружја на простору Западног Балкана – раније помињани комбиновани модел полицијске сарадње који интегрише и хоризонтални и вертикални можда најбоље може да послужи за објашњавање међународне и регионалне полицијске сарадње у борби против ове заједничке безбедносне претње. Ипак, узимајући у обзир комплексност полицијских активности, као и појединости билатералних и мултилатералних односа, скоро је немогуће пронаћи модел сарадње у његовом изворном облику. Другим речима, модели се најчешће мењају, допуњују и комбинују. Стога је неопходно указати на компоненте и једног и другог на конкретном примеру *Мана пута*.

Усвајање државних стратешких докумената, дефинисање приоритета у међународној сарадњи и интереси државних и недржавних актера главни су покретачи Бигоовог хоризонталног модела полицијске сарадње (1996). Остваривањем ових активности и испуњавањем већ утврђених међународних полицијских приоритета, полицијска сарадња постаје продукт реализације безбедносних стратешких документа. Степен развоја међународне полицијске сарадње условљен је и интересима и приоритетима других, непосредно инволвираних актера који учествују у таквом процесу кооперације.

Према Бигоу, постоје три саставна чиниоца хоризонталне полицијске сарадње: први чинилац подразумева постојање *геополитичког окружења* које захтева убрзану размену информација (1996). У конкретном случају, то је Западни Балкан који због своје историјске и географске специфичности заузима значајно место на кријумчарском путу (МУП, 2017: 28). Спецификовано на проблем кријумчарења ватреног оружја, Западни Балкан је веома важан транзитни простор за кријумчарење илегалног ватреног оружја ка земљама Западне и Северне Европе (*Ибид*). Други чинилац полицијске сарадње јесте убрзана *размена информација* између држава Западног Балкана. Недовољно добри односи између држава у региону отежавају брзу размену релевантних информација, имајући у виду увек присутно, „традиционално“ задржавање информација у оквиру државе. Ипак, да би се омогућила брза размена (обавештајних) података, најчешће се потписују билатерални споразуми између држава, што уједно представља основу трећег чиниоца – *правног и институционалног оквира* (Стојановић-Гајић, 2015: 27).¹³ Сличан механизам представља и регио-

¹³ Размену информација уз билатералне и међународне уговоре препознаје и Закон о полицији у члану 19 (*Службени гласник РС*, бр. 6/2016 и 24/2018).

нално/међународно повезивање око заједничког проблема и заједничко усвајање документа, односно изјаве (енг. *statement*) која је најчешће у складу са интересима свих актера, што је директно применљиво на случај *Mane nuta*. Другим речима, управо би једногласно усвајање *Mane nuta* требало да надомести вакуум у сарадњи и поспешује размену информација која се односи на сузбијање количина илегалног оружја. На тај начин, заједничка изјава уједно подразумева заједнички поглед на изазове, ризике и претње региону, преточен у регионални мултилатерални документ међународне полицијске сарадње по конкретним параметрима.

Дискусија о капацитетима полицијске сарадње сада се помера на вертикални модел који је развио Бењон (Benyon), такође 1996. године. Као и Биго, и Бењон нуди три нивоа анализе полицијске сарадње – макро, мезо и микро ниво. Макро ниво резервисан је за међународне акте који утичу на национално законодавство. Тако претенденти за чланство у ЕУ са Западног Балкана, кроз процес приступних преговора, теже усклађивању националног законодавства са европским *acquis communautaire*. У усклађивању националног законодавства унутар Поглавља 24 – Правда, слобода и безбедност, највећа пажња се поклања раду полиције.¹⁴ Такође, креатори Мапе пута дефинисали су и неколико активности које се односе на усклађивање националног законодавства са ЕУ и УН стандардима који се, директно и индиректно, тичу међународне полицијске сарадње.¹⁵ На мезо нивоу, анализирају се организациона структура, пракса и постојеће процедуре за рад полицијских служби и осталих органа за спровођење закона, у међународним полицијским односима (Benyon, 1996: 357). Како је *Mane nuta* креирана за дужи временски период у оквиру Берлинског процеса, а у чијој изради су учествовали актери из држава региона и институција ЕУ и УН, може се претпоставити да је за потребе овог документа спроведена квалитетна анализа рада свих полиција региона, посебно у одговору на распрострањеност ватреног оружја. Са друге стране, усвајању документа претходили су бројни мултилатерални састанци на нивоу заменика министара унутрашњих послова који су додатно допринели разумевању сарадње на мезо нивоу. Последњи, али не и најмање значајан ниво – микро ниво – тиче се процеса вођења истраге, превенције и контроле одређених облика кривичних дела. У случају *Mane nuta*, микро ниво се односи на превенцију и контролу злоупотребе ватреног оружја које на Западном Балкану, а посебно у Србији, из године у годину постаје озбиљан безбедносни проблем будући да га одликује негативан тренд (Табела бр. 1).

¹⁴ Већина активности и мерила у оквиру Поглавља 24 тиче се рада МУП-а, односно полиције. Стога је МУП државни орган који првенствено руководи имплементацијом активности из Акционог плана за Поглавље 24.

¹⁵ Остали документи који чине међународни оквир полицијског деловања поводом SALW-а јесу: *EU Firearms Directive 2017/853*; *EU Deactivation Regulation 2015/2403*; *EU Implementing Act on alarm and signal weapons*; *EU Common Position on Arms Exports 2008/944*; *Regulation 258/ 2012 harmonization with the UN Firearms Protocol, Arms Trade Treaty (ATT)*; *International Tracing Instrument (ITI)*; *OSCE Guidelines*; ISACs. (нпр. *UN Programme of Action to Prevent, Combat and Eradicate the Illicit Trade in Small Arms and Light Weapons in All Its Aspects and Protocol against the Illicit Manufacturing of and Trafficking in Firearms, their Parts and Components and Ammunition (The Firearms Protocol)* и сл.

Број оружја	Војска	Полиција	Цивили (укупно)	Цивили (легално)	Цивили (илегално)	На 100 становника
Албанија	21750	19000	350000	65747	284253	13.03
БиХ	27300	29000	1185000	353000	832000	31.24
Црна Гора	5396	8000	245000	103536	141464	39.14
Македонија	29530	21000	621000	169687	451313	29.79
Србија	384422	53100	2719000	1186086	1532914	39.14
Косово*	9500	21000	436000	43206	392794	23.80
<i>Укупно и просек</i>	<i>477898</i>	<i>151100</i>	<i>5556000</i>	<i>1921262</i>	<i>3634738</i>	<i>29.36</i>

Табела бр. 1 – *Процењене количине ватреног оружја у државама Западног Балкана (Извор: Карп, 2018)*

Важно је напоменути да се микро ниво заправо одражава на унутрашњу безбедност државе, имајући у виду да је главни актер и носилац свих активности полиција као носилац унутрашње и јавне безбедности. Такође, као добра илустрација полицијске сарадње на микро, „тактичком“ нивоу, могу послужити разне обуке и едукације, као што је, на пример, размена експерата који помажу у подизању капацитета знања полицијских службеника о конкретним безбедносним изазовима, ризицима и претњама.¹⁶

Блок (*Block*) је комбиновани модел полицијске сарадње замислио као скуп свих постојећих облика начина полицијске сарадње (2007). Суштина комбинованог модела огледа се у управљању које се спроводи на више нивоа (енг. *multi-level governance*):

- 1) вертикални – који подразумева стандардну комуникацију између традиционалних бирократских институција држава,
- 2) хоризонтални – директна комуникација кроз непосредне контакте (Kettl, 2000, према: Кековић и Димитријевић, 2017: 166).

Сагледавајући начин доношења и природу документа *Мапа пута – Одрживо решење за илегално поседовање, злоупотребу и кријумчарење лаког и малокалибарског оружја на Западном Балкану до 2024. године*, може се закључити да она садржи елементе хоризонталног, али и вертикалног начина полицијске сарадње што је, заправо, чини комбинованим моделом полицијске сарадње (Табела бр. 2). Поред овога, говорећи у Гриновим терминима, Мапа пута уједно представља и вид регионалног модела полицијске сарадње будући да остваривање постављених циљева подразумева снажне билатералне сарадње између полиција Западног Балкана.¹⁷

* Овај назив је без прејудуцирања статуса и у складу је са Резолуцијом Савета безбедности Уједињених нација 1244 и мишљењем Међународног суда правде о декларацији о независности Косова.

¹⁶ Још конкретније, за потребе Министарства унутрашњих послова, ОЕБС је организовао ангажман независног експерта чији је задатак био евалуација пређашње Националне стратегије за контролу малокалибарског оружја.

¹⁷ Према Грину, поред регионалног, постоје и билатерални и глобални модели. Успешност регионалног модела углавном зависи од јаке билатералне полицијске сарадње (2006: 693). Уколико она изостане, тешко можемо очекивати остваривање регионалних безбедносних циљева. У литератури се као најразвијенији облик регионалне полицијске сарадње наводи пример Европол-а и Шенгенски споразум. Полицијска сарадња на нивоу ЕУ подразумева координацију истражних

Теме	Илустрација комбинованог модела
Институционални оквир	Заједничка изјава у форми регионалног стратешког документа (енг. <i>Joint Statement</i>)
Ниво сарадње	Стратешки и формални приступ на сва три нивоа: макро, мезо и микро
Главни актери	Креатори политике (заменици министара унутрашњих и спољних послова Србије, Албаније, Македоније, Босне и Херцеговине, Црне Горе и Косова*) и полиције земаља Западног Балкана
Главни циљеви политике полицијске сарадње	Креирање одрживог решења за проблем илегалног поседовања ватреног оружја и муниције у региону Западног Балкана до 2024. године кроз остваривање седам специфичних циљева

Табела бр. 2. – Илустрација комбинованог модела полицијске сарадње на студији случаја *Mane нута*

Индикатори успешности рада полиције на сузбијању илегалног промета SALW-а у контексту системског приступа

Креаторима *Mane нута* недвосмислено је постало јасно да постконфликтно наслеђе и нагомилане количине ватреног оружја на Западном Балкану још увек представљају озбиљан безбедносни проблем. Према доступним подацима, процењује се да у региону између 500 000 и 1,6 милиона домаћинстава поседује ватрено оружје (Кагр, 2018: 4). Немали број тог оружја се свакодневно користи за кријумчарење, организовани криминал, али и за различита кривична дела или, пак, убиства у оквиру породице.¹⁸ Таква велика распрострањеност и нагомилане количине илегалног оружја условиле су одређене активности МУП-а како би се бројке свеле на оптималну меру.

Од 1992. до 2017. године у Србији је спроведено седам кругова легализације оружја кроз које је знатна количина илегалног оружја и муниције прешла у легалне токове или је предата МУП-у (до сада је из илегалних у легалне токове прешло нешто више од 100 000 комада ватреног оружја и нешто више од два и по милиона муниције) (Табела бр. 3).

Година легализације	Количина оружја	Количина муниције
2003.	82 769	2 226 765
2007.	8 455	11 566
2015.	7 545	160 434
2016.	1 410	61 755
2017.	1 104	57 000
Укупно	101 283	2 517 520

Табела бр. 3 – Резултати легализација за предају оружја и муниције (Извор: Шатић и Стојановић, 2017)

поступака, стварање база података, као што је Шенгенски информациони систем (ШИС), обавештајни полицијски рад и заједничке акције држава чланица (Стојановић-Гајић, 2015: 36).

¹⁸ Посебан безбедносни проблем представљају случајеви породичног насиља извршени илегалним ватреним оружјем. Ово је само један еклатантан пример повезаности две безбедносне претње које, неретко, резултирају леталним исходима.

Како би *Мапа пута* остварила заједничку визију политичких актера који су једногласно усвојили овај документ – да Западни Балкан до 2024. године буде безбедан, али и извозник безбедности (Мапа пута, 2018: 3) – нужно је радити на остваривању седам стратешких циљева овог документа:

- 1) До 2023. године требало би да легислатива која се тиче контроле оружја буде у потпуности усклађена са ЕУ законодавством и стандардизована у целом региону;
- 2) До 2024. године требало би да политике и праксе које се односе на контролу наоружања на Западном Балкану буду засноване на доказима и обавештајним подацима;
- 3) До 2024. године значајно смањити нелегалне токове ватреног оружја, муниције и експлозива унутар и ван простора Западног Балкана;
- 4) До 2024. године значајно смањити снабдевање, потражњу и злоупотребу ватреног оружја кроз заговарање, подизање и ширење свести;
- 5) До 2024. године значајно смањити процењени број ватреног оружја у илегалном поседу на Западном Балкану;
- 6) Систематски радити на смањивању броја вишка и заплењеног малог и лаког оружја и муниције;
- 7) Значајно смањити ризик од пролиферације и преусмеравања ватреног оружја, муниције и експлозива.

Са друге стране, потребно је нагласити у којим активностима рад полиције и регионалне полицијске сарадње највише долази до изражаја и који су то критеријуми, односно индикатори успешности у остваривању ових циљева. Креатори Мапе пута су у самом документу представили тзв. кључне индикаторе учинка (енг. *Key Performance Indicators*):

1. Број правних оквира/закона за контролу наоружања широм Западног Балкана у потпуности је усклађен са законодавством ЕУ, Уговором о трговини наоружањем и Протоколом о недозвољеној производњи и промету ватреног оружја;
2. Број докумената који се тичу контроле наоружања, а који одговарају потребама мушкараца, жена, дечака и девојчица;
3. Број случајева, појединача и количина злоупотреба у трговини оружјем, муницијом и експлозивом (ОМЕ) који се гоне и који су пресуђени у поређењу са извештајима полиције;
4. Број случајева и количина заплењеног ОМЕ у држави у поређењу са бројем случајева и количине заплењеног ОМЕ на границама;
5. Број регистрованих случајева заплене ОМЕ на границама Европске уније којим се ушло у траг на путу ка Западном Балкану у поређењу са бројем заплењеног ОМЕ широм Европске уније којим се ушло у траг јер долази или је преусмерено са Западног Балкана;
6. Број ОМЕ за који су дозволе за извоз издате од стране држава Западног Балкана, а који су у поступку контроле након извоза идентификовани као намењени за преусмеравање;
7. У свакој држави Западног Балкана успостављене су и оперативне су фокалне тачке (енг. *focal points*) за ватрено оружје;
8. Број случајева међуинституционалне сарадње на оперативном нивоу, укључујући фазе истраге, преткривичног поступка и кривичног гоњења;

9. Број случајева оперативне сарадње званичника у региону, држава чланица ЕУ и њихових служби као и међународних безбедносних агенција заснованих на обавештајним подацима укључујући и балистичке обавештајне податке у борби против кривичних дела у вези са ватреним оружјем;
10. Број инцидената са ватреним оружјем и разврставање жртава по полу и старости, у свакој држави Западног Балкана;
11. Број ОМЕ који је добровољно предат, као и оружје које је легализовано или онеспособљено;
12. Број пријављеног лаког и малокалибарског оружја, муниције и експлозива који је систематски уништен или окарактерисан као вишак;
13. Број лаког и малокалибарског оружја и објеката за складиштење муниције у складу са међународним стандардима безбедности и заштите;
14. Процент задовољства грађана (по старости и полу) или осећај безбедности у односу на оружану насиље широм Западног Балкана (Мапа пута, 2018: 4).

Посматрајући ову лепезу индикатора учинка, може се уочити да се одређени број односи на деловање полиције унутар граница државе, док је немали број директно посвећен регионалној полицијској сарадњи. Другим речима, говорећи у терминима представљених модела полицијске сарадње, могу се уочити елементи и хоризонталног и вертикалног модела што, још једном, представља потврду да је, у конкретном случају, реч о комбинованом моделу полицијске сарадње. Тако, на пример, индикатори усмерени ка усклађивању правног оквира држава са европским *acquis communautaire* јасно указује на макро ниво вертикалног модела полицијске сарадње. У контексту овог показатеља, Србија би до краја 2018. године требало да усвоји нову Стратегију за контролу лаког и стрељачког оружја за период 2018-2023, а која би у потпуности требало да буде усклађена са Мапом пута и правним оквирима наведеним у индикатору учинка број 1. Слично, индикатори успостављања *focal points-a*, односно размене обавештајних података, поспешују регионалну полицијску сарадњу и директно упућују на размену информација као значајан сегмент хоризонталног модела полицијске кооперације. Индикатор учинка број 8, на пример, показатељ је који корелира са микро нивоом вертикалног модела; индикатор учинка број 9, показатељ је оперативне сарадње (макро ниво) на Западном Балкану (геополитичко окружење) поводом илегалног ватреног оружја. Општи закључак који се може извести јесте да представљени индикатори подједнако подразумевају евалуацију унутрашњег и регионалног учинка полиције поводом конкретног безбедносног проблема, посматрано по свим параметрима системског приступа.

Закључак

Ратно наслеђе и питање традиције на балканском простору, али и непосредна поверења грађана у институционални безбедносни апарат, показали су се као најзначајнији узроци готово укорењеног безбедносног проблема свих балканских држава, материјализованог у виду поседовања и промета илегал-

ног лаког и малокалибарског оружја. Импликације ове претње значајне су са становишта људске, националне и регионалне (и, на крају, међународне) безбедности, нарочито када се има у виду чињеница да је овај безбедносни феномен скопчан и са другим претњама, попут кријумчарења, организованог криминала, породичног насиља и сл. Распрострањеност ватреног оружја превазилази границе националних ентитета, што резултира удруживањем најрелевантнијих безбедносних актера у заједничком и координираном одговору на ову претњу.

Спречавање и сузбијање SALW-а постало је интегрални део процеса изградње мира у постконфликтним друштвима и реформе сектора безбедности транзиционих земаља. Улога полиције у одговору на ову претњу показала се круцијалном. Притом, у раду су анализирани параметри модела полицијске сарадње са становишта системског приступа који се чини најадекватнијим методолошким упориштем. Налази овог рада указују да се понуђени модели полицијске сарадње у литератури ретко када могу пронаћи у свом изворном облику у пракси, тако да се они чешће преклапају и комбинују. Сходно томе, комбиновани модел полицијске сарадње показао се најбољим у конкретном случају.

Досадашњи напори полицијског апарата Републике Србије у виду спроведених акција легализације свакако су вредни хвале, нарочито када се узме у обзир континуирана активност полиције у том контексту у претходне три године. Међутим, ти напори представљају тек иницијални корак у борби са ватреним оружјем. Стога сваки вид регионалне и међународне сарадње који полиција предузима у контексту решавања ове претње представља надградњу (нормативних и свих других) основа те борбе. У вези са тим, усвајање *Mane пута* доживљава се као значајан корак напред у заједничком одговору на ову претњу. Свакако, пуко усвајање таквих аката представља тек мртво слово на папиру – евалуација предузетих напора утемељених на овој иницијативи тек следи.

Литература:

1. Alibabić, Šefika (2002): *Teorija organizacije obrazovanja odraslih*, Institut za pedagogiju i andragogiju, Beograd
2. Anderson, Malcolm (1989): *Policing the world: Interpol and the politics of international police co-operation*, Clarendon Press, Oxford
3. Babović, Budimir (1997): *Policija u svetskom poretku*, Fakultet političkih nauka, Beograd
4. Bayley, David H. (2001): *Democratizing the police abroad: what to do and how to do it*, US Department of Justice, Office of Justice Programs, National Institute of Justice
5. Bayley, David H. (2005): Police reform as foreign policy, *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, 38(2), 206-215.
6. Benyon, John. (1996): The politics of police co-operation in the European Union, *International Journal of the Sociology of Law*, 4(24), 353-379

7. Bertalanffy, Ludwig von (1969), *General System Theory: Foundations, Development, Applications*
8. Bigo, Didier (1996): *Polices en réseaux: l'expérience européenne*, Presses de Sciences Po.
9. Block, Ludo (2007): *Decentralisation Trends in European Union Police Cooperation: Implications for Efficacy and Accountability*, Vrije Universiteit, Amsterdam
10. Bogdanović, Branko (2002): *Dva veka policije u Srbiji*, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije, Beograd
11. Burton, John Wear (2010): *Systems, states, diplomacy and rules*, Cambridge University Press
12. Deflem, Mathieu (2000): Bureaucratization and social control: Historical foundations of international police cooperation, *Law and Society Review*, 739-778
13. Deflem, Mathieu (2004): *Policing world society: historical foundations of international police cooperation*, Oxford University Press on Demand
14. Deflem, Mathieu (2006): Global rule of law or global rule of law enforcement? International police cooperation and counterterrorism, *The annals of the American academy of political and social science*, 603(1), 240-251
15. Đorđević, Saša i Stojanović, Filip (2018): Zapadni Balkan naoružan do zuba, *NIN*, 26-27.
16. Gerspacher, Nadia & Dupont, Benoît (2007): The nodal structure of international police cooperation: An exploration of transnational security networks, *Global Governance: A Review of Multilateralism and International Organizations*, 13(3), 347-364
17. Greene, Jack Raymond (2006): *Encyclopedia of Police Science: 2-volume set*, Routledge, New York
18. Karp, Aaron (2018): Estimating Global Civilian-HEID Firearms Numbers, *Small Arms Survey*, Geneva
19. Keković, Zoran i Dimitrijević, Ivan (2017): *Sistemi bezbednosti sa sistemom bezbednosti Republike Srbije*, Fakultet bezbednosti, Beograd
20. Kreveld, van Martin (2012): *Uspon i propadanje države*, Fakultet bezbednosti i Albatros Plus, Beograd
21. Mijalković, Saša (2003): Osvrt na oblike i pravce razvoja međunarodne policijske saradnje, *Bezbednost*, 45(2), 186-197
22. Milićević-Proroković, Jelena (2014): „Liberalni institucionalizam“ u: Milan Lipovac, Dragan Živojinović (ured.). *Međunarodna bezbednost-teorijski pristupi*, 179-196
23. MUP. (2017). *Strateška procena javne bezbednosti*, Beograd, MUP
24. Nikač, Željko (Ur.) (2008): *Zbirka propisa – Zakon o policiji i podzakonski akti*, Biblioteka MUP-a Republike Srbije, Beograd
25. Nikolić, Goran (2016): *Mesto i uloga OEBS-a u reformi policije u Republici Srbiji i zemljama bivše Jugoslavije*. Doktorska disertacija, Fakultet bezbednosti, Beograd
26. Stojanović-Gajić, Sonja (Ur.). (2015). *Vodič kroz saradnju u unutrašnjim poslovima u Evropskoj uniji*, OEBS i BCBP, Beograd
27. Strategija kontrole streljačkog i lakog oružja u Republici Srbiji za period 2010-2015. godine, *Službeni glasnik RS*, broj 36/2010
28. Šapić, Jelena i Stojanović, Filip (2017): *Građani na straži: Lokalni pristup u smanjivanju rasprostranjenosti oružja*, Centar za istraživanje javnih politika, Beograd
29. Tholens, Simone (2017): Winning the post-war: norm localisation and small arms control in Kosovo and Cambodia, *Journal of International Relations and Development*, 1-27
30. Zakon o oružju i municiji, *Službeni glasnik RS*, broj 20/2015
31. Zakon o policiji, *Službeni glasnik RS*, broj 6/2016 i 24/2018
32. Zekavica, Radomir G. (2018): State formation and police organization in ancient world, *Nauka, bezbednost, policija* 23(1), 1-14

Интернет извори:

1. „Roadmap for a sustainable solution to the illegal possession, misuse and trafficking of Small Arms and Light Weapons (SALW) and their ammunition in the Western Balkans by 2024”, <http://wb-csf.eu/wp-content/uploads/2018/07/Roadmap.pdf>, приступљено 15.7.2018.
2. „Zakon o policiji se menja posle samo dve godine, predložena još veća ovlašćenja ministra“, <https://insajder.net/sr/sajt/tema/10493/>, приступљено 21.7.2018.
3. „Zapadni Balkan ujedinjeno u borbi protiv rasprostranjenosti vatrenog oružja“, <https://europeanwesternbalkans.rs/zapadni-balkan-ujedinjeno-u-borbi-protiv-rasprostranjenosti-vatrenog-oruzja/>, приступљено 22.7.2018.
4. Zvanična internet adresa Ministarstva unutrašnjih poslova - Organizaciona struktura MUP-a RS i Direkcije policije, http://www.mup.gov.rs/wps/wcm/connect/a3275f78-d600-45c1-9c2a-3436ae3bbe1e/2016-05-12-organizaciona+shema+velika_ispravka+1.pdf?MOD=AJPERES&CVID=liAb9Bd, приступљено 20.7.2018.

THE ROLE OF THE POLICE IN COMBATING SMALL ARMS AND LIGHT WEAPONS IN THE REPUBLIC OF SERBIA AND WESTERN BALKANS

Summary: The problem of the proliferation of SALW in the Western Balkans presents an endemic feature of this region. Considering its cross-border character, significant implications towards regional, national and human security and its connection with other forms of criminal activities, this security issue requires a common and coordinated operation of the most important security providers. The police represent the most important provider of the country's internal security, hence, its role in preventing and combating the problem of SALW is irreplaceable. Based on the systemic approach, this paper puts an emphasis on the modified combined model of police cooperation in the context of recently adopted initiative referring to the problem of the proliferation of SALW – Roadmap. This initiative presents comprehensive platform aimed to joint action on strategic, political and operational level in order to achieve a sustainable solution for the illegal possession of SALW. As multilateral cooperation is multilayered and complex, the findings of this paper suggest that the offered models of police cooperation in academic literature could rarely be found in their original form in practice. Hence, they are more often overlapping and combining.

Key words: police, a systemic approach, SALW, international police cooperation, Roadmap, Republic of Serbia, Western Balkans